

Замість вступу, або Ромуальдове послання до зазбручан

Шановні львов'яне, дорогі моему серцю браття галичане! Пише вам не вигаданий, підступом ворога не створений, а цілком людський, осяжний і справдешній вислід квітучої вашої уяви — сходуукраїнець Ромуальд. Був послух, не скажу, сам не чув, але знаю достеменно, що австро-угорський, а хтось казав — німецький ніби, штаби народили, тицяючи олівцями й жирнючими генеральськими пальцями у світову мапу, якусь небогу. У нас, на Полтавщині, про цю небилицю довго не чули, люди собі жили, думкою багатіли, були такі, що й народжувались та хрестились, декотрі — одчайдухи — одружувались, орали собі перелоги й потім помирали, а про Україну, їй-Богу, не чули. Різне траплялось: ставки всихали, карасі дохли, чорноброві ставали чорноокими, бідні багатими, воли ревли, коли ясла повнилися, а про Україну, їй-Богу, не чули. Та дякувати долі, вузенькими стежками і битими шляхами, з усілякими принагідними okazіями, поодинці і похідними групами, долаючи перешкоди і ворожі пастки, несли благу вість до нас кращі сини та доньки землі галицької¹. Коли вість досягла Пирятина, у головах розвиднілось: очевидячки, не дитяча таки це забавка, а щось там десь є, люди не шуткують... Забігаючи трохи наперед, скажу — так воно й сталось — вість бо навдивовижу впевнено пододала кордони історичної Гетьманщини, промайнула вітром Диким полем, поширивши блискавкою донськими степами, шугонула за Кавказький хребет, спантеличивши неабияк на

¹ N.B. Несуть і донині, але менше.

льоту кубанських поселенців — тих, що «балакають», і гайнула далі ген-ген через усю Азіюпо точково до Зеленого клину.

Така напрочуд вдала промоція збурила тоді в нас багатьох: не всі, річ ясна, вірили, та ще й на слово, одначе навіть вони хвилювались і чухали в задумі потилиці, а що вже казати про душею й серцем вразливих, мов я, — ті сядуть, бува, кружечком або зберуться купою і співають собі завзято досхочу предківських пісень, у вишиваних сорочках і шароварах, подеколи й не один Божий день, а на підсумок — приймають резолюцію, що треба ділити панську землю, та й розходяться потім ділить разом із тими, які в Україну поки не вірили. Загалом виглядало весело, радісно, піднесено, та й галичани помагали: багато розповідали, організовували «Просвіти», пробували гуртувать військо, хоч із цим, ніде правди діти, виходило сутужніше — охочих бракувало — кров людська, відомо, не водиця, а ковбаса, на жаль, не птиця. Одначе галичани з того не дуже журилися, свої ж люди, кровні — тямили, що на обійстях роботи повен двір, ще ж із землею тут такий шарварок піднявся: спочатку забирали й ділили, потому наново переділяли, за тим, хоч-не-хоч, усе вертали, а далі знову забирали й ділили; тож вони з Божою поміччю самі, де треба, тую калину піднімали і нас втішали, щоб не хнюпилися: визволимо, мовляв, братів-українців із ворожих кайдан... І так воно, запевне, і сталося б, якби ж кляті міністри-соціалісти не зворохобили б уцент посполитим мізки своїми універсалами, охочекомонні отамани не спустошили б у визвольних змаганнях державну скарбницю та вціліле подекуди власне господарство, а розумники-письменники, історики і поети, готуючи народ до чину, не пили б на ніч забагато брому... Ну, а якби серед усього цього вселенського рейваху в степах широких та ланах широкополюх постала була на виднокрузі, мов ті крилаті польські гусари над Віслою, переможна козацька кіннота, що на своїх домашніх улюбленцях породи «Українська верхова» впевнено долала тисячомильний шлях із Москви, повертаючись із визвольного північного походу, а попереду

на білому коні з булавою і незмінною люлькою, хоч уже й без жінки, їхав би гетьман Сагайдачний — видатний український полководець і державний діяч кінця XVI — початку XVII століть, та безкрайньою вервечкою тягнулася б за воїнством поволі довжелезна валка з козацьких возів, завантажених дбайливо по вінця сам Бог не зна яким скарбом, вилученим хазяйновитими українцями у свого споконвічного ворога, отоді б... тоді б... Тоді їповні достеменно й навіть без броду можна було б гонорово ствердити: «Україна відбулась! Україна для людей!» А ще, слідом за одним вченим галицьким чоловіком, сповістити рішуче, що в тамтих історичних обставинах Велика Україна, усамостійнившись на початку століття, у міжвоєнному міжчассі зазнала би, вірогідно, схожої політичної долі як Угорщина чи якась Фінляндія з подібними до їхніх пастухами на чолі, не відбившись, природнім чином, аж надто далеко від магістральної європейської отари, принаймні на фатальну для добропорядних та спраглих атлантичної цивілізації овечок відстань.

Так мислили, за це змагалися і на це, очевидячки, сподівалися в тамтих історичних обставинах і тогочасні браття галичани, дорогі моему серцю, рідні зазбручани, а дехто й досі так мислить, за це змагається і на це, очевидячки, сподівається в обставинах нинішніх, умовах сучасних. І так воно, запевне, і сталося б, а може, бо на все воля Божа, ще й станеться, якби ж посеред Дикого поля або хоча б серед неозорих слобожанських пшениців та постали враз, мов справжні казкові герої, не криючись і на повен зріст, не спрагли чужого добра овечки з вівчарем-вовком попереду, а оті загадкові браття-українці, визволяти яких із ворожих кайдан вирушили були в далеку путь краці галицькі сини та доньки добру сотню років тому та не вернули й донині...

Одначе, перепрошую, панове, вельми перепрошую: нагло гасять, суки, світло, відбій...

Неймовірні Ромуальдові мандри країною покинутих дітей

Попереду важкий виснажливий день. Нарешті має настати розв'язок проблеми, що вже висмоктала з мене усі життєві соки, головної проблеми п'ятого березня — призначений чи ні? Я перед тим уночі бачив сон, він перевернув усе довкола, за кілька годин повернувши те, чого ніколи не було, але я завжди знав, що неодмінно буде, — віру, надію і любов до життя! Я люблю сни й вірю в них, і вони мене напевно люблять, бо збуваються, і майже завжди — наступного дня, коли на це ще не чекаєш і зовсім неготовий, — а вони збуваються, це я давно примітив... Один мій добрий знайомий, доктор психіатрії, давній особистий консультант із цих питань, полюбляв, бувало, знічев'я мене розпитувати про сни.

— Що, — каже, — тобі оце сниться, друже Ромуальде? Пам'ятаєш щось свіженьке? З останнього?

— Та так... Трапляється, — кажу, — пане докторе, різне. Суміш. Те, що в газетах називають «З усіх усюд», а на телебаченні — «Події в світі». Позавчора, наприклад, мені наснилися похорони бельгійського кронпринца, а учора — ювілей Полтавського управління міліції.

— Боже ж мій! — аж заплаче, буває, доктор Зіцельс. — Боже! Яка ж ви щаслива людина! Яка щаслива!..

Та щасливим я себе точно не відчував, бо снилося і збувалося весь час різне жахіття, справжня божевільна маячня: видіння колізійних колапсів, апокаліпсиси, катастрофічні перверзії, побиті пики, розбиті вітрини, тобто хороших снів, власне, і